

ХЕРМАН ХЕСЕ ПРЕКЪСНАТ УЧЕБЕН ЧАС

Превод от немски: Елена Иванова, 1986

chitanka.info

Изглежда, на стари години ми е съдено като на всички хора не само да се връщам към спомените от детството, но и един вид като наказание, да упражнявам още веднъж и да изкупувам вече като слушател съмнителното изкуство на разказвача. Разказването предполага слушатели и изисква от разказвача смелост, която той проявява само ако с публиката му го обединяват едно и също пространство и общество, едни и същи нрави, език, начин на мислене. Образците, които почитах в младостта си (а и до днес обичам), най-вече разказвачът на Зелдвилските истории^[1], дълго време подкрепяха в мен святата вяра, че тази принадлежност и общност ми е вродена и предадена, че когато разказвам истории, и аз обитавам с читателите си една родина, че свиря за тях на инструмент и по ноти, които са им дълбоко познати и близки, както и на мене. Там бяло и черно, радост и печал, добро и зло, дело и слово, добродетел и порок наистина не бяха така категорично и ясно разграничени, както в нравоучителните разкази по читанките и детските книги, имаше нюанси, психология, имаше преди всичко хумор, но по принцип не изпитвах съмнение дали читателите ще ме разберат и дали историите ми заслужават да бъдат разказани, а и повечето от тях се развиваха съвсем традиционно, с експозиция, кулминация, развързка, имаха здраво сюжетно скеле и доставяха на мен и моите читатели почти същото удоволствие, което някога раказвачеството е носело на големия майстор от Зелдвила и слушането — на неговите читатели, и само много бавно и неохотно стигнах с годините до прозрението, че начинът ми на живот и на писане не съвпадат, че заради добрия разказ повече или по-малко съм изопачил значителна част от преживяванията и опита си и или трябва да се откажа да разказвам, или да реша вместо добър да стана лош разказвач. Опитите, които направих в тази насока, приблизително от „Демиян“ до „Пътуване към Изтока“, ме отклоняваха все повече от добрата и хубава традиция на повествованието. И опитам ли се днес да опиша някое съвсем дребно, съвсем конкретно преживяване, цялото ми изкуство се изпарява и преживяното става многогласно, многозначно, сложно и непрозирно, сякаш са го омагьосали. Трябва да се примиря с това, през последните десетилетия под съмнение бяха поставени по-големи и по-древни ценности от разказваческото изкуство.

Един предобед ние, учениците от латинското училище в Калв, седяхме над някаква писмена работа в опротивялата ни класна стая. Беше в първите дни след ваканцията, неотдавна бяхме отнесли сините си бележници, които бащите ни трябваше да подпишат, още не бяхме привикнали както трябва със затворническият живот и скуката и затова ги усещахме по-силно. Също тъй учителят, човек далеч под четирийсетте, който на нас, единайсет-дванайсетгодишните, ни се струваше ужасно стар, беше по-скоро потиснат, отколкото сърдит, и седеше на извисения си трон с измъчено пожълтяло лице, сведен над тетрадките. Откак почина младата му жена, живееше сам с единствения си син, бледо момченце с воднистосини очи. Напрегнат и нещастен изглеждаше сериозният мъж във възвишената си самота, уважавахме го, но се и побоявахме от него; когато се ядосаше или дори разгневеше, лъч пъклена ярост можеше да измени до неузнаваемост поведението му на класицист хуманист. В стаята беше тихо, миришеше на мастило, момчета и кожа за обувки, само рядко се чуваше спасителен шум — тупването на изпуснатата книга върху прашния чамов под, шепотът от потаен разговор, прихването на едва сподавен смях, привличащо любопитни погледи, ала властелинът долавяше всеки такъв шум и веднага го потушаваше, повечето пъти само с поглед, с предупредително вирване на брадичката или със заплашително вдигнат пръст, понякога с покашляне или кратка дума. Слава богу, в оня ден атмосферата между класа и учителя не беше наелектризирана, но съществуваше онова слабо напрежение, от което можеше да изскочи някоя и друга изненада, по всяка вероятност нежелателна. Не бях съвсем сигурен дали не го предпочитам пред най-съвършената хармония и тишина. Сигурно беше опасно, можеше да се случи нещо, но в крайна сметка ние, особено при такава писмена работа, нищо не жадувахме по-силно от всяко прекъсване и изненада — толкова голяма беше скуката и сподавеното безпокойство у нас, момчетата, строго принудени дълго да седят мирно и да мълчат.

Вече не мога да си спомня какво беше контролното, с което трябваше да се занимаваме, докато учителят, прикрит зад дъсчената барикада на височайшето си място, вършеше служебна работа. В никакъв случай нямахме гръцки, понеже целият клас беше заедно, а в онези часове срещу учителя седяхме само ние, четиримата или

петимата „класици“. Това бе първата година, в която учехме гръцки, и отделянето на нас, „гърците“ или „класиците“, от останалия клас придаваше нова нотка на целия училищен живот. От една страна, ние, неколцината гърци, бъдещи свещеници, филолози и други висшисти, още отсега се чувствахме избрани и в известен смисъл отличени сред голямата маса на бъдещите кожари, сукнари, търговци или пивовари, което беше чест, отговорност и стимул, защото ние бяхме елитът, предопределените за нещо повече от занаятчийството и печалбарството, но тази чест, както си му е редно, имаше своята съмнителна и опасна страна. Знаехме, че, в далечно бъдеще ни очакват невероятно сложни и трудни изпити, най-вече областният, който събираше учениците класици от цялата Швабия на състезание в Щутгарт и там след няколкодневни изпити трябваше да се отсее потесният и истински елит; от този изпит зависеше цялото бъдеще на повечето кандидати, тъй като много от ония, които не преминеха тясната порта, трябваше да се откажат от заплануваното следване. Откакто сам се числях към класиците, към засега предвидените и набелязани за елита ученици, често ми минаваше през ум мисълта, породена вероятно от разговорите на по-възрастните ми братя, че за един класик, тоест призван, но още далеч не избран, трябва да е страшно неприятно и горчиво да загуби почетното си звание и да прекара последния, най-горен клас на нашето училище отново като простак сред многото други простаци, пропаднал и заприличал на тях.

И така ние, неколцината гърци, от началото на учебната година се озовахме на този тесен път към славата и заедно с това в нови, много по-интимни и същевременно по-деликатни отношения с класния. Защото той ни преподаваше гръцки и тогава ние, малцината, вече не се губехме сред масата ученици, която като цяло можеше да се противопостави на силата на учителя поне количествено, а седяхме поотделно, слаби и беззащитни, и не след дълго той опозна всеки от нас много по-добре, отколкото всичките ни останали съученици. В тия често възвисяващи, а още по-често страшни часове той ни даваше цялото си богатство от знания, бдение и грижа, амбиция и любов, ала също лошото си настроение, недоверие и раздражителност. Ние бяхме призваните, бъдещите му колеги, малка група от по-надарени или по-амбициозни деца, определени за нещо по-висше, на нас той отделяше повече всеотдайност и грижи, отколкото на останалия клас, но и

очакваше по-голямо внимание, усърдие, ученолюбив и много повече разбиране към него самия и задачата му. Ние, класиците, не биваше да бъдем обикновени ученици, в чиито глави учителят в името господне насила налива предписания минимум знания, а устремени и благодарни сподвижници по стръмния път, осъзнаващи особеното си положение като висш дълг. Той би желал класици, които ще го карат постоянно да обуздава и възпира жарката им амбиция и жажда за знания, ученици, които с неутолим глад очакват и поемат и най-малкия залък духовна храна и скоро го превръщат в нова духовна енергия. Не съм сигурен доколко този или онзи от неколцината ми другари е бил склонен да приеме същия идеал, но допускам, че и при другите не е било по-различно, отколкото при мене. Вероятно положението им на класици е породило у тях известна амбиция, както и грандомания, вероятно са се смятали за нещо по-добро и по-ценно и в добри часове са развили това високомерие в някакво чувство за дълг и отговорност. В края на краищата обаче ние бяхме единайсет-дванайсетгодишни момчета и почти не се различавахме от останалите си обикновени съученици, и никой от нас, гордите гърци, поставен пред избора между един свободен следобед и един извънреден час по гръцки, не би се колебал нито за миг, а очарован би предпочел свободния следобед. Да, несъмнено така щяхме да постъпим — и все пак в младите ни души имаше нещо от онова, другото, което учителят тъй страстно и често тъй нетърпеливо очакваше и насърчаваше у нас. Що се отнася до мен, аз не бях по-умен от останалите, нито по-зрял за годините си и с много по-малко от рая на един свободен следобед можеха да ме отклонят от гръцката граматика на Кох и достойнството на класика — въпреки това от време на време у мен проблясваше нещо от устремения към Изтока пътник, от жителя на Касталия^[2], и аз несъзнателно се подготвях да стана член и историограф на всички Платоновии академии. Понякога, когато чуех гръцка дума или рисувах гръцки букви в грубо преораната от поправките на учителя тетрадка, усещах магията на принадлежността си към една духовна родина и без всякакви скрупули и други желаниа бях склонен да следвам призива на духа и водачеството на майстора. И така, в глупавата ни елитарна гордост, както и в действителното ни превъзходство, в изолацията и чувството ни за беззащитност пред страшния инспектор все пак имаше лъч

истинска светлина, предчувствие за истинско призвание, полъх от истинска извисеност.

В онзи миг обаче посред безрадостния и скучен учебен час, когато отдавна бях привършил писмената си работа и се вслушах в кратките приглушени шумове на стаята и в далечните весели звуци на външния свят и свободата — пляска от крилете на гълъб, кукуригането на петел или пък плющенето на коларски камшик, — ниската стая не изглеждаше никога да е била обиталище на добри духове. Следа от благородство, признак на одухотвореност имаше единствено по някак измореното и угрижено лице на учителя, когото следях потайно със смесица от съчувствие и гузна съвест, винаги готов навреме да избягна едва повдигнатия му поглед. Без каквито и да е размишления и намерения се бях отдал само на наблюдението, на задачата да съхраня това некрасиво, но не и неблагоприятно лице в албума си от образи и то се е запазило в него повече от шейсет години — тънките разрешени коси над бледото ъгловато чело, повехналите клепачи с редки мигли, жълтеникавото изпито лице с необикновено изразителна уста, която произнасяше думите толкова отчетливо и се усмихваше толкова примирено-иронично, накрая енергичната, гладко избръсната брадичка. Образът се е запечатал в мене, стоял е неизползван години и десетилетия в безпространствения архив и когато отново дойде часът му да бъде призован, се оказа съвсем жив и свеж, сякаш преди миг самият му прототип е стоял пред мене. Докато наблюдавах мъжа зад катедрата и поглъщах измъчените му, но овладени с духовен труд и дисциплина черти и ги превръщах у себе си в траен образ, пустата стая не ми се струваше тъй пуста, нито празният и скучен час — чак тъй празен и скучен. Учителят от много десетилетия лежи под земята, вероятно от онзи курс класици аз единствен съм все още жив и едва с моята смърт образът му ще изчезне завинаги. С никого от моите гърци, които тогава за кратко ми бяха съученици, не ме е свързвала дружба. За одного знам само, че отдавна не е между живите, за друг, че е загинал през 1914 година, във войната. А за странния и забележителен живот на трети, когото обичах и който единствен постигна някогашната ни обща цел — стана теолог и свещеник, — по-късно научих това-онова. Той предпочиташе безделието пред всяка работа, имаше голям усет за дребните плътски наслади на живота, като студент другарите му го наричаха

„материята“, не се ожени, като теолог стигна до селски пастор, пътуваше много, постоянно го обвиняваха в липса на служебно усърдие, пенсионира се още млад и здрав и дълго се съди с църковните инстанции, понеже имаше претенции за по-висока пенсия, започна да страда от скука (като момче беше много любопитен) и я убиваше или с пътувания, или като седеше по няколко часа на ден в съдебните зали и слушаше; и понеже всичко му ставаше все по-скучно и пусто, едва шейсетгодишен се удави в река Некар.

Сепнах се като уловен на местопрестъплението и сведох поглед от черепа на учителя, когато той вдигна очи и се загледа над главите ни.

— Велер — извика и от един от последните чинове послушно се надигна Ото Велер. Голямото му червендалесто лице като маска се полюшваше над класа.

Учителят го повика при себе си до катедрата, показва му малко синьо тефтерче и тихо го полита нещо. Велер отговори също шепнешком и явно бе разтревожен, стори ми се, че леко си криви очите и това му придава угрижен и уплашен вид, което не беше обичайно за него, той бе спокоен по природа и имаше дебела кожа, а тя го предпазваше от много неща, които причиняваха болка на другите. Впрочем той имаше странно и характерно лице, което сега изглеждаше загрижено, страшно характерно лице, също тъй незабравимо, както това на моя пръв учител по гръцки. От лицата и имената на много тогавашни съученици в мене не се е запазила нито следа, при това още на следващата година бях изпратен в друг град и друго училище. Лицето на Ото Велер обаче и днес съвършено ясно изниква в съзнанието ми. Поне по онова време то правеше впечатление най-вече с големината си, беше увеличено встрани и отдолу, понеже месата под челюстите бяха силно подпухнали и тези подутини го правеха много по-широко, отколкото би било иначе. Спомням си, че веднъж, обезпокоен от това явление, попитах Велер какво всъщност става с лицето му и неговият отговор и досега звучи в мен:

— Това са жлези, ясно ли ти е? Имам жлези.

Независимо от жлезите лицето на Велер бе твърде живописно — пълно, червендалесто, с тъмни коси, добродушни очи, с много бавни движения на очните ябълки и с такава една уста, която въпреки червенината си напомняше уста на стара жена. Вероятно заради

жлезите държеше брадичката си леко вирната, така че се виждаше цялата му шия; при това положение горната част на лицето отиваше назад и ставаше почти незабележима, докато уголемената месеста долна част изглеждаше наистина безжизнена и неодоухотворена, но благосклонна, спокойна и почти приятна. Той ми беше симпатичен с неясния диалект и добродушната си същност, но двамата не общувахме много; живеехме в различни кръгове — в училище аз се числях към класиците и мястото ми беше близо до катедрата, а Велер принадлежеше към доволстващите безделници, които седяха най-отзад, рядко можеха да отговорят на въпросите на учителя, често вадеха от джобовете на панталоните си орехи, сушени круши и други лакомства, унищожаваша ги и непрекъснато измъчваша учителя със своята пасивност, както и с невъздържаното си бърбене и кискане. Освен това извън училището Ото Велер принадлежеше към друг свят, живееше в края на града близо до гарата, далеч от моя квартал, а баща му беше железничар, не го познавах дори по физиономия.

След кратко шептене Ото Велер отново бе изпратен на мястото си с недоволен и потиснат вид. Учителят обаче бе станал, държеше онова малко тъмносиньо тефтерче в ръка и очите му търсеха нещо из стаята. Погледът му се спря върху мен, той се приближи, взе тетрадката ми, разгледа я и попита:

— Готов ли сте вече?

И когато казах да, ми даде знак да го последвам, тръгна към вратата, отвори я, за мое учудване, посочи ми да изляза и отново я затвори след нас.

— Имам поръчение за тебе — рече той и ми даде синьото тефтерче. — Това е бележникът на Велер, ще го вземеш и ще отидеш при родителите му. Там ще кажеш, че питам дали подписът под бележките на Велер наистина е на баща му.

Аз още веднъж се вмъкнах след него в класната стая, взех шапката си от дървената закачалка, пяхнах тефтерчето в джоба си и потеглих.

Беше станало чудо. Посред скучния час на учителя му бе хрумнало да ме изпрати на разходка в хубавата светла утрин. Бях замаян от изненада и щастие, не можех да си пожелаая нищо по-хубаво.

Взех на бегом двете чамови стълби със силно изтъркани стъпала, дочух от една съседна стая да отеква монотонният, диктуващ глас на

учителя, изхвъркнах през вратата надолу по гладките каменни стъпала и благодарен и щастлив тръгнах бавно в хубавата утрин, която току-що ми изглеждаше тъй изморително дълга и празна. Тук навън тя бе друга, тук не се чувствуваше нищо от скритото напрежение и пустошта, която изсмуква живота от часовете в класната стая и тъй странно ги удължава. Тук подухваше вятър и сенките на облаците бързо прехвъркваха по паважа на широкия пазарен площад, ята гълъби подплашваха и разлайваха кученцата, впрегнати в каруци коне ядяха сено от дървени ясли, занаятчийи се трудеха или разговаряха със съседите си през ниските прозорци на работилниците. В малката витрина на железарския магазин още лежеше грубият пистолет с цев от синкава стомана, който струваше две марки и половина и от седмици се набиваше в очите ми. Примамливи и хубави бяха също тъй будката за плодове на госпожа Хас и магазинчето за играчки на господин Йениш, а в съседство от отворения прозорец на работилницата се подаваше белобрадото зачервено лице на медникаря и се състезаваше по блясък и червенина с лъскавия метал на котела, който той очукваше. Този винаги бодър и любопитен стар мъж рядко пропускаше някой покрай прозореца си, без да го заприказва или поне да размени поздрав с него. Заприказва и мен:

— Е, свърши ли вече школото?

И когато му разказах, че имам да изпълнявам поръчение на учителя си, ме посъветва с разбиране:

— Е, какво си се разбързал толкоз, я колко време още има до пладне.

Вслушах се в съвета му и постоях доста на стария мост. Облегнат на парапета, се вирах в лениво течащите води и наблюдавах няколко дребни костура, някъде много на дълбоко, близо до дъното — те уж спяха и не помръдваха, а в действителност незабележимо сменяха местата си. Обърнали бяха устните си надолу, претърсваха дъното и когато от време на време успеях да ги съзра плоски и нормално дълги, различавах по гърбовете им светли и тъмни ивици. Прехвърляйки близкия яз, тихо и ясно шумолеше водата, по-надолу на острова ято патици вдигаха глъчка, от това разстояние и тяхното крякане се носеше меко и монотонно и също като ромона на реката през яза издаваше оня магически звук на вечност, в който човек може да потъне, да се приспи и загърне, както в шума на нощен летен дъжд

или на тихо и плътно стелещ се сняг. Стоях и гледах, стоях и слушах, за първи път през тоя ден отново се намирах в оная блажена вечност, когато човек забравя за времето.

Събудиха ме ударите на църковния часовник. Сепнах се, изплашен, че съм загубил много време, спомних си за поръчението. И едва сега това поръчение и всичко, свързано с него, завладя вниманието и съчувствието ми. Без да се бавя повече, се запътих към района на гарата и в съзнанието ми отново изникна нещастното лице на Велер, докато си шепнеше с учителя, онова кривене на очите, приведеният гръб и походката му, с която съвсем бавно, като пребит се върна на чина си.

Че човек невинаги е един и същ, че може да има няколко лица, изражения, няколко начина на поведение не бе нищо ново — отдавна го знаехме по другите и по самите нас. Новото обаче бе това, че тези различия, тази странна и подозрителна смяна на дързост със страх, на радост със скръб не бе чужда и на него, на добрия Велер, с подпухналото от жлезите лице и джобове, пълни с лакомства, един от онези там, отзад на последните два чина, които сякаш никога нямаха школки грижи и се бояха единствено от училищната скука, бяха толкова равнодушни към ученето и толкова скарани с книгите, затова пък далеч по-напред от нас, когато ставаше дума за плодове и хляб, сделки и пари и други работи на възрастните — та те бяха почти като възрастни. Всичко това силно ме безпокоеше, докато мислех за него.

Спомних си за едно кратко и делово изказване на Велер, с което неотдавна ме изненада и направо смути. Бяхме тръгнали към поляната с поточето и сред тълпата другари ние двамата вървахме известно време заедно. Стиснал под мишница навитата кърпа и плувките, той както обикновено крачеше спокойно, но изведнъж спря за миг, обърна към мене едрото си лице и рече:

— Баща ми получава седем марки на ден.

До този момент не знаех за никого колко получава на ден, не ми беше и съвсем ясно много ли са всъщност седем марки, все пак обаче сумата ми се стори доста добра, а и той я беше произнесъл с тон на задоволство и гордост. Но понеже надцакването с някакви числа и величини бе един от начините, по който ние, учениците, разговаряхме помежду си, аз не оставих думите му да ме впечатлят, макар че той вероятно бе казал истината. Върнах му топката, като в отговор

съобщих, че баща ми получава дванайсет марки на ден. Лъжа, пълна измислица, но аз нямах никакви скрупули, защото това беше чисто упражнение по реторика. Велер помисли за миг и рече: „Дванайсет? Това съвсем не е лошо!“, но от погледа и тона му не се разбираше дали е приел думите ми на сериозно или не. Не държеше да ме изобличи, казаното можеше да породи съмнение, но той го прие и не сметна, че си струва да спорим, като така отново показа, че бе по-опитен и по-зрял, практик и почти възрастен и аз напълно признавах това. Сякаш двайсетгодишен бе разговарял с единайсетгодишен. Но не бяхме ли връстници?

Да, сетих се и за още едно негово изказване, прозвучало толкова делово и зряло, че още повече ме изненада и смути. Отнасяше се за един шлосер, чиято работилница се намираще недалеч от къщата на дядо ми. Този човек един ден се самоуби, както с ужас слушах да разправят съседите, такова нещо не се бе случвало в града от години и до този момент изобщо не можех да си представя, че ще стане, и то в такава близост до нас, сред познатото, мило обкръжение на момчешкия ми живот. Говореха, че се обесил, но още спореха за това, хората не искаха веднага да регистрират и отнесат към дело едно толкова рядко и голямо събитие, а се стремяха да изпитат докрай страха и ужаса от него. Така на другия ден след смъртта съседките, прислужниците и пощенските раздавачи изплетоха около горкия човек мрежа от всевъзможни легенди, някои от които достигнаха и до мене. На следващия ден обаче Велер ме срещна на улицата, когато боязливо поглеждах към къщата на шлосера с онемялата и затворена работилница, и ме попита дали искам да науча как шлосерът го е направил. После приятелски и с убедителен вид на човек, който знае абсолютната истина, ме уведоми:

— Значи, нали все пак бил шлосер, не искал да използва въже, та се обесил на жица. Взел жицата, пирони, чук и клещи, излязъл на пътя почти до горската воденица, заковал здраво жицата между две дървета и дори грижливо отрязал с клещите излишните краища, и после се обесил. Когато някой се беси, беси се долу, през врата, нали така, и после изплезва език, това е ужасно, а той не искал така. И знаеш ли какво направил? Не се обесил долу през врата, а най-отпред, под брадичката, и затова после не оплезил език. Но все пак лицето му посиняло.

Сега този Велер, който толкова добре познаваше света и толкова малко се интересуваше от училището, явно имаше тежка грижа. Съществуваше съмнение дали подписът на неговия баща под последните му бележки действително е истински. Понеже Велер изглеждаше тъй потиснат и се върна тъй сломен на мястото си, можеше да се предположи, че съмнението е било основателно, и тогава това не беше само съмнение, а подозрение или обвинение, че точно Ото Велер се е опитал да подправи подписа на баща си. Едва сега, когато се пробудих от краткото радостно опиянение от свободата и отново бях способен да мисля, започнах да разбирам измъчения и изкривен поглед на моя другар и да подозирам, че тук се разиграва фатална и грозна история, пожелах дори да не бях щастливият избраник, изпратен на разходка по време на час. Ведрата утрин с ветреца и бягащите сенки на облаците и ведрият прекрасен свят, сред който се разхождах, ставаха други, радостта ми постепенно угасваше и вместо нея ме изпълваха мислите за Велер и неговата история, все неприятни и тъжни мисли. Въпреки че още не познавах света и бях дете в сравнение с деловия, опитен Велер, знаех, и то от нравоучителни разкази за по-големи младежи, че подправянето на подпис е нещо много лошо, нещо криминално, етап от пътя, който отвежда грешниците в затвора и на бесилката. Но все пак нашият училищен другар Ото беше човек, когото обичах, добро и мило момче, и аз не го смятах за пропаднал и определен за бесилото. Бих дал какво ли не, за да се окаже, че подписът е истински и подозрението заблуда. Но нали видях угриженото му и уплашено лице, нали той показа съвсем ясно, че се страхува и значи е с гузна съвест?

Отново крачех едва-едва и вече приближавах онази къща, обитавана предимно от железничари, когато си помислих дали не мога да направя нещо за Ото. Ако изобщо не вляза в тази къща, а се върна в клас и съобщя на учителя, че подписът е истински? Едва ми бе хрумнало това и се почувствах силно притеснен — сам се бях забъркал в тази ужасна история и ако последвах хрумването си, нямаше да бъда вече случаен пратеник и второстепенно лице, а съучастник и съвиновник. Вървах все по-бавно, накрая отминах къщата и продължих нататък, трябваше да спечеля време, трябваше още да помисля. След като изрекох наум спасителната и благородна лъжа, на която вече се бях решил, и се уплетох в последиците от нея, разбрах,

че това не е по силите ми. Не по убеждение, а от страх пред последиците се отказах от ролята на помощник и спасител. Хрумна ми втори, по-невинен изход: можех да се върна обратно и да съобщя, че у Велерови няма никой. И за тая лъжа обаче не ми достигна смелост. Учителят щеше да ми повярва, но щеше да попита къде съм се забавил толкова. Натъжен и с гузна съвест най-после влязох в къщата, извиках „Господин Велер“, една жена ме насочи към горния етаж — там живее господин Велер, но той е на работа и ще намерите само жена му. Заизкачвах стълбата, къщата беше гола и по-скоро неприветлива, миришеше остро на кухня и на луга или сапун. Горещо действително намерих госпожа Велер, тя излизаше от кухнята, бързаше и рязко ме попита какво искам. Когато обаче ѝ казах, че класният ме е изпратил и става дума за бележките на Ото, тя избърса ръце в престилката си и ме въведе в стаята, предложи ми стол и дори ме попита да ми донесе ли нещо, например сандвич или ябълка. Но аз вече бях извадил бележника от джоба си, подадох ѝ го и казах, че учителят пита дали подписът наистина е на бащата на Ото. Жената не разбра веднага, трябваше да повторя, тя напрегнато ме изслуша, сетне вдигна разтвореното тефтерче пред очите си. Можех да я разгледам спокойно, защото дълго седя неподвижно, вираше се в тетрадката и не отронваше нито дума. Наблюдавах я и така открих, че синът ѝ много прилича на нея, липсваха само жлезите. Имаше свежо и румено лице, но докато седеше безмълвна с тефтерчето в ръце, видях как това лице бавно се отпуска от умора, повяхва и се състарява, изминаха няколко минути и когато най-сетне тефтерчето падна в скута ѝ и тя пак ме погледна или понечи да ме погледне, от широко отворените ѝ очи тихо и неспирно се зарониха едри сълзи. Имах чувството, че докато бе държала бележника в ръце и си бе давала вид, че го изучава, пред вътрешния ѝ взор бяха изплували и преминали в тъжна и страшна процесия точно ония представи, които бяха спходили и мене, представите за пътя на грешника към падението и към съда, затвора и бесилото.

Дълбоко потиснат, седях срещу жената, която за детските ми очи беше стара, гледах как сълзите се стичат по румените ѝ бузи и чаках да каже нещо. Дългото мълчание се понасяше тъй трудно. Тя обаче не продумваше. Седеше и плачеше, и когато накрая сам прекъснах мълчанието, понеже не можех да издържам повече, и наново попитах дали господин Велер сам е написал името си в тефтерчето, лицето ѝ

стана още по-угрижено и тъжно и тя няколко пъти поклати глава. Станах, жената също се изправи и когато ѝ подадох ръка, я взе и задържа в силните си топли длани. После вдигна злополучното синьо тефтерче, избърса няколко сълзи от него, отиде до един сандък, измъкна отвътре вестник, скъса го на две, прибра едното парче в сандъка, а с другото чистичко подвърза бележника и аз не се осмелих да го пъкна в джоба на куртката си, а внимателно го отнесох на ръка.

Върнах се в училище и по пътя не се загледах, нито в яза, нито в рибите, нито във витрината, нито в медникаря, докладвах на учителя и бях всъщност разочарован, че не ме упрекна заради дългото ми отсъствие, защото това щеше да е редно и донякъде утешително — все едно че и аз съм поел някакво наказание; постарах се по-нататък всячески да забравя тази история.

Никога не разбрах дали и как е бил наказан моят съученик. Двамата никога не разменихме дума за тази случка и когато понякога отдалеч зърнех майка му на улицата, бях готов да заобиколя и по най-дългия път, само и само да избягна срещата.

[1] Става дума за Готфрид Келер (1819–1890) и сборника му с новели „Хората от Зелдвила“. — Б.ред. ↑

[2] Става дума за романа на Х. Хесе „Игра на стъклени перли“ — Б.ред. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.